

RIIGIKOHUS

Riigikohtu praktika kriminaal- ja väärteoasjades mai–august 2021

Riigikohtu praktika ülevaade

Marin Sedman
analüütik

Risto Uustal
peaspetsialist

Tartu
2021

1. RIIGIKOHTU PRAKTIKA	4
1.1. Materiaalõigus.....	4
1.1.1. Toimingupiirangu rikkumise ulatus (1-19-5367/144).....	4
1.1.2. Liitkaristuse hilisem mõistmine (1-20-5333/33)	4
1.1.3. Juriidilise isiku esindaja nõusoleku ebaseaduslikkus KarS § 201 mõttes (1-18-5732/226).....	5
1.1.4. Dokumendi võltsimine ja võltsitud dokumendi kasutamine (1-18-5732/226).....	5
1.1.5. Väljapressimise subjektiivne külg (1-19-7945/137)	6
1.1.6. Karistusest tingimisi vabastamine (1-19-7945/137)	6
1.1.7. Süstemaatilisus KarS § 423 ¹ mõttes (1-20-3067/33).....	6
1.1.8. Ohtu asetamine (1-21-1591/11).....	7
1.1.9. Karistuse mõistmine KarS §-s 184 sätestatud süüteo eest (1-20-1108/94).....	7
1.1.10. Omastamine KarS § 201 mõttes (1-19-6307/59).....	8
1.1.11. Juriidilise isiku juhatuse liikme esindusõigus (1-19-6307/59).....	8
1.1.12. Provotseeritud tapmine (1-18-10214/92).....	8
1.1.13. Hädakaitse (1-18-10214/92).....	9
1.2. Menetlusõigus.....	11
1.2.1. Süüdistatava osavõtt kohtuistungist tehnilise lahenduse abil (1-20-1578/58) ...	11
1.2.2. Kannatanu õigus keelduda ütluste andmisest (1-20-1578/58)	11
1.2.3. Vahi all pidamise tähtaeg kohtuotsuse resolutsioonis (1-20-1578/58).....	11
1.2.4. Väärteoasja arutamise ulatus (4-20-4837/16).....	12
1.2.5. Juriidilise isiku esindusõigus tsiviilhagi esitamisel (1-18-5732/226).....	12
1.2.6. Tsiviilhagi menetlemise põhimõtted (1-18-5732/226)	13
1.2.7. Konfiskeerimine ja selle asendamine (1-18-5732/226).....	13
1.2.8. Menetluskulude hüvitamine tsiviilhagi lahendamisel (1-18-5732/226).....	13
1.2.9. Tõendamiskoormis (1-19-7945/137)	14
1.2.10. Kannatanuks lugemine ja kannatanu üldõigusjärglus (1-21-1591/11)	14
1.2.11. Kriminaalmenetluse kohustuslikkuse ehk legaliteedi põhimõtte (1-21-1591/11).....	15
1.2.12. ESS § 111 ¹ lg 2 alusel mh süüteomenetluse eesmärkidel säilitatud ja KrMS § 90 ¹ lg 2 alusel prokuratuuri loal sideettevõtjalt saadud liiklus- ja asukoohaandmete tõendina lubatavus (1-16-6179/111 ja 1-19-9745/69)	16
1.2.13. Asitõendi ja konfiskeeritava vara suhtes võetavad meetmed (1-19-6307/59)	17
1.2.14. Omandiõiguse rikkumisest tulenevad nõuded (1-19-6307/59).....	18
1.2.15. Ringkonnakohtust kriminaalasja uueks arutamiseks saatmine (1-20-3083/62).....	18
LISA 1.....	20

STATISTILINE ÜLEVAADE

Riigikohtu kriminaalkolleegium võttis perioodil 01.05.2021–31.08.2021 menetlusse 12 kassatsiooni, 10 määruskaebust ja 2 teistmisavaldust. Samal perioodil tegi Riigikohus põhistatud lahendi 16 süüteoasjas, millest 15 olid kriminaalasjad ja 1 väärteoasi. Kolleegiumi kogu koosseisus lahendati kolm kriminaalasja.

Vaatluse all oleval perioodil tegi kriminaalkolleegium lahendeid nii materiaalõiguse kui ka menetlusõiguse teemadel. Materiaalõiguse puhul käsitles kriminaalkolleegium näiteks hädakaitset, provotseeritud tapmist ja süstemaatilisust KarS § 423¹ mõttes. Menetlusõiguse valdkonnast analüüsis kriminaalkolleegium valitud perioodil näiteks sideettevõtjalt saadud liiklus- ja asukohaandmete tõendite lubatavust, süüdistatava osavõttu kohtuistungist tehnilise lahenduse abil.¹

Kõik vaadeldava perioodi kriminaalkolleegiumi lahendid koos märksõnade ja annotatsioonidega on leitavad [siit](#).

Vaatamata sellele, et tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ Kõikide käsitletud teemade kohta vt lähemalt Lisa 1.

1. RIIGIKOHTU PRAKTIKA

1.1. Materiaalõigus

1.1.1. Toimingupiirangu rikkumise ulatus ([1-19-5367/144](#))

Otsuses nr [1-19-5367/144](#) selgitas kriminaalkolleegium, kuidas tuleb hinnata KarS § 300¹ lg-s 1 sätestatud süüteo koosseisu puhul rikutud toimingupiirangu ulatust.

Riigikohus selgitas, et kuna KarS § 300¹ lg-s 1 kirjeldatud toimingupiirangu rikkumine on abstraktne ohudelik, mis ei eelda otsuse tsiviilõiguslikku kehtivust või toiminguga kaasnevate mõjude reaalselt avaldumist, siis suur ulatus selle normi mõttes pole mitte koosseisupärane tagajärg, vaid rikkumise kvantitatiivne mõõde.² Seetõttu võib nimetatud koosseisu alla kvalifitseeruda ka otsus, mis on alles esimene samm mõne tulevase varakäsituse tegemiseks. Lisaks selgitas Riigikohus, et toimingupiirangu rikkumise objektiivne koosseis on täidetud ka siis, kui ametiisik teeb teadvalt keelatud toimingut või otsuse, mis on avalikku ülesannet täitvale asutusele varaliselt kasulik.³ Asjaolu, et otsuse rahalist väärtust pole toimingupiirangut rikkudes tehtud otsuses fikseeritud, ei muuda toimingut väärtust olematuks. Kui otsuse või toimingut rahaline väärtus on tuvastatav, pole üldjuhul vaja arutleda, kas see vastas ka turuväärtusele. Turuväärtusele vastavuse hindamine võib muutuda aktuaalseks olukorras, kus otsusel või toimingul puudub rahaliselt kindlaks määratud väärtus üldse või väärtus on küll kindlaks määratud, kuid on kahtlus, et see on tegelikkuses suurem.⁴

1.1.2. Liitkaristuse hilisem mõistmine ([1-20-5333/33](#))

Otsuses nr [1-20-5333/33](#) selgitas kriminaalkolleegium, kuidas peab kohus mõistma liitkaristuse olukorras, kus isik on kahe jõustunud kohtuotsusega tunnistanud süüdi kuritegudes, mis on pandud toime pärast varasema kohtuotsuse kuulutamist.

Kolleegium selgitas, et KarS § 65 lg 2 alusel ei saa karistusele liita enne menetletava kuriteo toimepanemist tehtud kohtuotsusega mõistetud vangistuse ärakandmata osa, kui see karistus on juba KarS § 65 lg 2 alusel liidetud teise kohtuotsusega, mis on ka jõustunud.⁵ Kuigi kuritegude hiljem tuvastatud kogumi korral mõistetakse liitkaristus mitme kohtuotsuse järgi, peab kohus siiski looma olukorra, kus enne esimese kohtuotsuse kuulutamist mitu kuritegu toime pannud isikute karistusõiguslik kohtlemine oleks võrdne, vaatamata sellele, kas nende kuritegude eest mõistetakse karistus ühe kohtuotsusega KarS § 64 lg 1 järgi või mitme kohtuotsusega KarS § 65 lg 1 järgi.⁶

Seega olukorras, kus isik on kahe jõustunud kohtuotsusega tunnistanud süüdi kuritegudes, mis on pandud toime pärast varasema kohtuotsuse kuulutamist, on talle liitkaristuse moodustamiseks tarvis KrMS §-s 413 ette nähtud menetluses esmalt KarS § 65 lg 1 alusel liita uute kuritegude eest mõistetud karistused. Seejärel tuleb KarS § 65 lg 1 alusel mõistetud liitkaristust suurendada KarS § 65 lg 2 alusel enne uute kuritegude toimepanemist mõistetud karistuse ärakandmata osa võrra.⁷

² RKKKo [1-19-5367/144](#), p 27. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-98-15](#), p 92 ja RKKKo [1-18-7408/62](#), p 18.

³ RKKKo [1-19-5367/144](#), p-d 28–30. Vt ka RKKKo [3-1-1-23-14](#), p 19 ja RKKKo [3-1-1-92-13](#), p 16.

⁴ RKKKo [1-19-5367/144](#), p-d 31.

⁵ RKKKo [1-20-5333/33](#), p 9.

⁶ Samas, p 12. Vt ka nt viidatud RKKKm [3-1-1-1-13](#), p 23.2.

⁷ Samas, p 13.

1.1.3. Juriidilise isiku esindaja nõusoleku ebaseaduslikkus KarS § 201 mõttes (1-18-5732/226)

Otsuses nr [1-18-5732/226](#) selgitas kriminaalkolleegium varasemale praktikale tuginedes, et olukorras, kus omaniku esindaja on asja võõrandamiseks nõusolekut andes rikkunud esindamise aluseks olevast õigussuhtest tulenevaid kohustusi, on asja võõrandamine üldjuhul KarS § 201 mõttes ebaseaduslik. Juriidilise isiku vara võõrandamise ebaseaduslikkus võib põhineda ka juriidilise isiku ja tema juhatuse liikme vahelisest sisesuhtest tulenevate kohustuste rikkumisel.⁸

Kolleegium selgitas, et juhatuse liikme äriühingu nimel tehtud tehingu vajalikkuse ja majandusliku otstarbekuse üle otsustamisel tuleb eelkõige hinnata tehinguga saadud vastusoorituse väärtust, mille kaudu on võimalik järeldada, mis oli tehingu tegelik majanduslik sisu ning kas see tuli äriühingule kasuks või kahjuks. Kui näiteks kannatanu oma raha eest vastusooritust ei saa ja süüdistav kannatanu juhatuse liikmena tasub võltsitud arveid, toimib ta kannatanu suhtes majanduslikult ebaotstarbekalt ja seega ka KarS § 201 mõttes ebaseaduslikult.⁹

Kolleegium leidis, et olukorras, kus osaühingul on rohkem kui üks omanik, et ole kohaldatav asjas nr [3-1-1-52-14](#), p-s 16 väljendatud seisukoht, et kui osaühingul on vaid üks osanik, tuleb tema nõusolek varakäsituseks omistada ka osaühingule ja see välistab varakäsituse ebaseaduslikkuse KarS § 201 mõttes. Kolleegium märkis, et varakäsituseks antud enamusosaniku nõusolekut ei saa KarS § 201 kohaldamise kontekstis samastada osaühingu kui vara omaniku nõusolekuga.¹⁰

Peale selle selgitas kolleegium, et KarS § 201 mõttes võib ebaseaduslik olla ka osaühingu varakäsitus, mis on tehtud vormikohaselt vastu võetud osanike otsuse alusel, näiteks kui enamusosanik või -osanikud on varakäsituse aluseks oleva otsuse vastuvõtmisel rikkunud TsÜS §-st 32 tulenevaid kohustusi. Nii on üldjuhul ebaseaduslik häälteenamusega tehtud osanike otsus selle kohta, et raha, mille osaühing võiks maksta välja dividendina, saavad enamusosanikud osaühingust endale mingil muul viisil ilma kohase vastusooritusega.¹¹

1.1.4. Dokumendi võltsimine ja võltsitud dokumendi kasutamine (1-18-5732/226)

Otsuses nr [1-18-5732/226](#) kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas dokumendi võltsimise ja võltsitud dokumendi kasutamise kohta väljendatud seisukohti.

KarS §-de 344 ja 345 tähenduses on dokument inimese mõtteväljendust sisaldav kirjalik akt, mis on mõeldud õiguskäibes tõendama juriidilise tähtsusega asjaolusid ning millest selgub selle väljaandja. Kõnesolevate kuriteokoosseisude tähenduses ei pea dokument olema allkirjastatud. Erinevalt KarS §-st 346 ei ole sama seadustiku §-des 344 ja 345 sätestatud kuriteokoosseisude objektide ring piiratud üksnes ametlike dokumentidega. Seega on nende kuriteokoosseisude järgi karistatav kõigi dokumentide intellektuaalne või materiaalne võltsimine ja sellisena kasutamine. Ka ühe äriühingu arve teisele äriühingule on dokument KarS §-de 344 ja 345 tähenduses. Sellise arve võltsimine ja/või võltsitud arve kasutamine on muude koosseisutunnuste täidetuse korral karistatav. Kuigi tsiviilõigused ja -kohustused tulenevad üldjuhul arve väljastamise aluseks olevast õigussuhtest, võib arve olla kasutatav õiguse

⁸ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 47. Vt ka viidatud RKKKo [1-16-4197/76](#), p-d 33, 39 ja 42.

⁹ Samas, p 48. Vt ka viidatud RKTko [3-2-1-20-14](#), p-d 12-13 ja RKKKo [3-1-1-43-13](#), p 24 ning RKKKo [3-1-1-62-14](#), p 14.

¹⁰ Samas, p 52. Vt ka RKTko [3-2-1-72-13](#), p-d 21-24.

¹¹ Samas, p 53. Vt ka viidatud RKTko [2-16-16764/92](#), p 12 ja RKTko [3-2-1-89-14](#), p 30.

olemasolu tõendamisel. Võltsimist ei välista ka asjaolu, et nii arve koostaja kui ka arve adressaat on teadlikud sellest, et arve sisaldab ebaõigeid andmeid.¹²

1.1.5. Väljapressimise subjektiivne külg ([1-19-7945/137](#))

Otsuses nr [1-19-7945/137](#) käsitles kriminaalkolleegium väljapressimise (KarS § 214) subjektiivset külge.

Kolleegium selgitas, et väljapressimise subjektiivne külg eeldab tahtlust objektiivse koosseisu kõigi asjaolude suhtes, sh kohus peab tuvastama, et toimepanija tegutses varalise kasu üleandmise nõude ebaseaduslikkuse suhtes vähemalt kaudse tahtlusega, st ta pidas vähemalt võimalikuks ja mõõnis, et varalise kasu üleandmise nõudel puudub õiguslik alus. Kui teo toimepanija ei pea aga võimalikuks ega mõõna, et nõudel puudub seaduslik alus, siis ei pane ta tegu toime tahtlikult koosseisueksimuse (KarS § 17 lg 1) tõttu. Koosseisueksimusest kõnealuse objektiivse teokoosseisu tunnuse suhtes saab rääkida üksnes juhul, kui toimepanijal oli selge ettekujutus kannatanule esitatava nõude olemasolust ja selle õiguslikust alusest. Väljapressimise subjektiivse külje eitamiseks peab kohus seega tuvastama, et toimepanijal oli mh ka objektiivse kõrvalseisja *ex ante* vaatepunktist tõsiselt võetav ja usutav alus arvata, et ta tegutseb olemasoleva ja ka õiguskorra poolt tunnustatava nõude maksmapanekuks.¹³

1.1.6. Karistusest tingimisi vabastamine ([1-19-7945/137](#))

Otsuses nr [1-19-7945/137](#) kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas väljendatud seisukohta, et karistuse kandmisest tingimisi vabastatu katseaeg olema mõistatud vangistusest pikem¹⁴. Lisaks tuleb karistuse kandmisest tingimisi vabastamise vaagimisel katseaja pikkuse määramisel kohtul aluseks võtta isikule mõistatud karistusaeg, mitte aga lühimenetluse reeglite kohaselt KrMS § 238 lg 2 alusel vähendatud karistuse kestus.¹⁵

1.1.7. Süstemaatilisus KarS § 423¹ mõttes ([1-20-3067/33](#))

Otsuses nr [1-20-3067/33](#) selgitas kriminaalkolleegium, millisel juhul on tegemist sõiduki süstemaatilise juhtimisega juhtimisõigusega isiku poolt.

Kolleegium selgitas, et süstemaatilisus on eriline isikutunnus KarS § 24 lg 1 tähenduses. KarS § 423¹ kontekstis kirjeldab see toimepanija isikuomadusi, milleks on liiklusseaduse sarnane ja pidev eiramine¹⁶. KarS §-s 423¹ nimetatud süstemaatilisuse jaatamiseks tuleb lisaks vähemalt kolmele juhtimisõigusega juhtimisele tuvastada ka nende tegude omavaheline seos ehk üksikud juhtimisõigusega juhtimised peavad moodustama teatud sisulise süsteemi.¹⁷

Süstemaatilisuse tunnuseid ei ole võimalik ammendavalt loetleda. Iga kriminaalasja lahendamisel tuleb kõnesolevat küsimust käsitledes lähtuda üksikjuhtumi asjaoludest, võttes arvesse kõiki aspekte, mis räägivad kas süstemaatilisuse poolt või siis selle vastu. Üks tunnus,

¹² Samas, p 55. Vt ka viidatud RKKKo [1-16-5757/65](#), p 12 ja RKKKo [3-1-1-96-16](#), p 21 ning RKKKo [1-16-10888/62](#), p-d 50-51.

¹³ RKKKo [1-19-7945/137](#), p-d 22-23.

¹⁴ Vt nt RKKKo [3-1-1-96-11](#), 7.4

¹⁵ RKKKo [1-19-7945/137](#), p 31. Vt ka nt RKKKo [1-17-11930/45](#), p 15 ja RKKKo [1-17-689/29](#), p 26. Vrd RKKKm [1-15-10026/166](#), p 12, kus Riigikohus leidis, et vangistuse kandmiselt tingimisi enne tähtaega vabastamise puhul mõistatud karistusaja määratlemisel KarS § 76 tähenduses tuleb lähtuda reaalselt ärakantavast karistusajast, lühimenetluses seega KrMS § 238 lg 2 alusel ühe kolmandiku võrra vähendatud karistusest.

¹⁶ Vt ka RKKKm [3-1-1-75-15](#), p 8.

¹⁷ RKKKo [1-20-3067/33](#), p 9. Vrd RKKKo [3-1-1-87-08](#), p 10 ja RKKKo [3-1-1-66-13](#), p 6.1. Riigikohtu praktika kohaselt laieneb KarS §-s 423¹ sisalduvale koosseisutunnusele süstemaatilisus *mutatis mutandis* süstemaatilisest varguse kohta öeldu (Vt RKKKo [3-1-1-82-15](#), p 8 ja RKKKm [3-1-1-75-15](#), p 7).

mida süstemaatilisuse hindamisel tuleb arvestada, on üksiktegusid lahutav ajavahemik. Ehkki ajalisel kriteeriumil pole iseseisvat õiguslikku tähendust, tuleb lähtuda põhimõttest, et mida pikem on periood üksikute rikkumiste vahel, seda väiksema tõenäosusega moodustavad need rikkumised n-ö sisulise süsteemi ning seda kaalukamad peavad süstemaatilisuse jaatamiseks olema muud seda toetavad argumendid. Teine oluline kriteerium juhtimisõiguseta juhtimise süstemaatilisuse hindamisel on varasemate ja/või isikule menetletavas asjas etteheidetavate rikkumiste arvukus. Mida rohkem kordi isik on juhtimisõigust omamata sõidukit juhtinud, seda suurema tõenäosusega saab tema käitumist hinnata KarS § 423¹ mõttes süstemaatiliseks.¹⁸

Kolleegium rõhutas, et kõik faktilised asjaolud, millest prokuratuuri arvates järeldub juhtimisõiguseta juhtimise süstemaatilisus, peavad olema karistusõigusliku vastutuse eeldustena süüdistuse tekstis kajastatud. Süüdistuses nimetamata vastutuse eeldustele ei saa kohus tugineda. Eelmärgitu ei piira süüdistatava ja kaitsja võimalust tugineda süüdistuses nimetamata faktidele, mis nende meelest kõnelevad teo süstemaatiliseks lugemise vastu.¹⁹

1.1.8. Ohtu asetamine ([1-21-1591/11](#))

Otsuses nr [1-21-1591/11](#) selgitas kriminaalkolleegium, et KarS § 123 kaitstavaks õigushüveks on inimese elu ja tervis ning normi eesmärgiks inimese elu ja tervist ohustava olukorra tekkimise vältimine ja sellises olukorras olevale inimesele abi osutamise tagamine ehk ohu kõrvaldamine. KarS § 123 kui ohudelikti sekundaarne eesmärk²⁰ ei ole ära hoida kannatanu lähedaste hingelisi üleelamisi.²¹

1.1.9. Karistuse mõistmine KarS §-s 184 sätestatud süüteo eest ([1-20-1108/94](#))

Otsuses [1-20-1108/94](#) kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas karistuse mõistmise kohta väljendatud seisukohti.

Riigikohtu jätkuva praktika kohaselt tuleb süüdistatavale karistuse mõistmisel alati vaadata konkreetse teo avaldumisvormi ja ohtlikkust, mis võib ja enamasti ongi ka ühe kuriteokoosseisu raames erinev. Tarvidust arvestada toimepandud kuriteo n-ö konkreetset sisemist ohtlikkust on järjepidevalt toonitatud näiteks KarS § 418 puhul²², aga järjepidevalt ka narkootiliste ainete käitlemise korral. Narkootilised ained on liigiti enda toimeomadustelt äärmiselt erinevad, mistõttu neid jaotatakse pehmeteks ja tugevateks²³. Karistuse mõistmisel tuleb silmas pidada, et toimepanija süü suurust mõjutab mh käideldud narkootilise aine liik.²⁴

Kolleegium selgitas, et võimatu on eirata fakti, et narkootilised ja psühhotroopsed ained on toimetugevuselt, samuti sõltuvuspotsiaali ja tarvitamisega kaasneva tervisekahju poolest väga erinevad. KarS §-s 184 sätestatud koosseisuga kaitstavaks õigushüveks on rahvatervis ja seega mõjutab süü suurust rahvatervise ohustamise määr, mis sõltub lisaks kogusele mh aine liigist, kvaliteedist ja puhtuseastmest. Järelikult varieerub ka selle potentsiaalse kahju suurus, mida ühe või teise aine käitlemine rahvatervisele kaasa toob. Seda silmas pidades ei saa

¹⁸ RKKKo [1-20-3067/33](#), p-d 12-14.

¹⁹ Samas, p 11.

²⁰ Seevastu nt eluvastaste süütegude puhul on sekundaarne eesmärk just hoida ära kannatanu lähedaste hingelisi üleelamisi.

²¹ RKKKm [1-21-1591/11](#), p 12.

²² RKKKo [3-1-1-158-05](#), p 12.

²³ RKKKo [3-1-1-121-06](#), p 11.

²⁴ RKKKo [1-20-1108/94](#), p 17. Vt ka viidatud RKKKo [1-17-10162/351](#), p 41 ja RKKKo [1-18-2232/179](#), p-d 72 ja 76.

toimepanija süü suurust vaagides käideldud aine liiki kõrvale jätta, nagu maakohus on sõnaselgelt teinud.²⁵

1.1.10. Omastamine KarS § 201 mõttes ([1-19-6307/59](#))

Otsuses nr [1-19-6307/59](#) selgitas kolleegium, et omastamisel KarS § 201 mõttes ei ole omastamistahte manifesteerimise seisukohalt oluline, kas selle tulemusel läheb omastamise objektiks oleva vallasaja omandiõigus tsiviilõiguslikult üle teisele isikule. Asja tsiviilõiguslik omanik ei pruugi omastamise tulemusena muutuda ja sageli ei muutugi.²⁶

Lisaks selgitaks kolleegium, et KarS § 201 lg 1 järgi saab omastamise objektiks olla üksnes selline vallasasi, mis on toimepanija valduses.²⁷ Kui omastamise objektiks olev asi ei ole toimepanija ega kolmanda isiku valduses, ei täida toimepanija omastamise subjektiivset koosseisu, sest KarS § 201 lg 1 subjektiivse koosseisu täitmine eeldab, et toimepanija vähemalt peab võimalikuks ja mõnab, et tema enda või kolmanda isiku kasuks pööratav vallasasi on sel ajal toimepanija või kolmanda isiku valduses.²⁸

1.1.11. Juriidilise isiku juhatuse liikme esindusõigus ([1-19-6307/59](#))

Otsuses nr [1-19-6307/59](#) selgitas kriminaalkolleegium, et äriseadustiku (ÄS) § 181 lg 3 laieneb ka osahingu sellistele tehingutele, mille teiseks pooleks pole juhatuse liige ise, vaid temaga samaväärse või suurel määral sarnase majandusliku huviga isik. Osahingu ja tema ainuosaniku majanduslikud huvid on samaväärsed. ÄS § 181 lg-s 3 peetakse tehingu all silmas nii kohustus- kui ka käsutustehingut. Seega mõjutab ka ÄS § 181 lg-st 3 tuleneva esindusõiguse piirangu eiramine asjaõiguskokkuleppe kehtivust.²⁹

1.1.12. Provotseeritud tapmine ([1-18-10214/92](#))

Otsuses nr [1-18-10214/92](#) käsitles kriminaalkolleegium KarS §-s 115 ette nähtud provotseeritud tapmist, täpsemalt äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse seisundit.

Senises kohtupraktikas on selgitatud, et äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse seisund tuvastatakse juhtumile tervikhinnangu andmise teel. See on toimepanija vastutust kergendav eriline isikutunnus (KarS § 24 lõiked 1 ja 3), mis iseloomustab tema psüühikat ja emotsionaalset seisundit teo ajal. Toimepanija liikumapanevaks jõuks võib seejuures olla ka näiteks kättemaksumotiiv, mida võivad täiendada (kuid ei pea täiendama) meeleheide, solvumine, enda väljapääsmatu olukorra tunnetamine vms. Tegemist on nn kaasnevate emotsionaalsete reaktsioonidega, mis võivad esineda – ja sageli esinevadki – kõrvuti toimepanija suhtes toimepandud vägivalda- ja/või solvamisteost tingitud erutusseisundiga. Äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse seisund ei ole seega meditsiiniline patoloogia, vaid on emotsionaalne reaktsioon, mille tuvastamiseks küll võib, aga ei pea tingimata kaasama eksperti. Selline seisund on vahetu vastus isiku suhtes toimepandud vägivaldale või solvamisele. Nii nagu KarS § 113, eeldab ka KarS § 115 subjektiivne koosseis seda, et toimepanija peaks vähemalt võimalikuks ja mõnaks objektiivse koosseisu asjaolusid. Samuti on provotseeritud tapmine süüline, mis tähendab seda, et toimepanija on teo toimepanemise hetkel täiel määral võimeline

²⁵ RKKKo [1-20-1108/94](#), p 18.

²⁶ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 33.

²⁷ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 36.

²⁸ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 39.

²⁹ RKKKo [1-19-6307/59](#), p-d 48 ja 50. Vt ka viidatud RKTko [2-17-10474/80](#), p 24; RKKKm [3-1-1-22-17](#), p 55; RKTko [3-2-1-26-17](#), p 9; RKKKo [3-1-1-3-10](#), p 30; Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 26. veebruari 2021. a otsus nr [2-15-11541/144](#), p 20.2.

aru saada enda teo keelatuselt ja suudab oma käitumist sellele arusaamisele vastavalt ka juhtida (KarS § 34).³⁰

Kannatanu esile kutsutud hingelise erutuse seisund peab olema eriline, millele osutab KarS § 115 koosseisukirjelduses kasutatud sõna „tugev“. See ei ole lihtsalt ehmatus, ärritus vms, vaid selle all tuleb mõista kannatanu vägivalda või solvamise tagajärjel tekkinud tugevat emotsionaalset reaktsiooni, mis pärsib oluliselt toimepanija võimet vahetult tapmisteo ajal kaalutletult ja adekvaatselt kannatanu ründe vastu vastata. Teisiti öeldes kätkeb see juhte, mil toimepanija kontroll enda üle on kannatanu käitumise tõttu hetkeliselt vähenenud, välistamata ega piiramata reegeljuhtumil siiski isiku süüvõimet KarS §-de 34 ja 35 tähenduses. Äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse seisundit saab tuvastada eeskätt kannatanu ja süüdistatava käitumise kogumis hindamise põhjal.³¹

Erialakirjanduse põhjal võib nimetada mõningaid asjaolusid, mille olemasolu korral on põhjust kahtlustada toimepanijal teo ajal äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse seisundit: näiteks isiku käitumise ebatüüpilisus, selle ootamatu ja äge avaldumine, juhuslikkus (nt löökide paljusus ja nende andmine huupi) ja lühiajalisus, samuti toimepanija välimuse eripära teo ajal (nt kahvatumine, hääle muutumine, käte värisemine jne), teojärgne käitumine (nt jõuetus) ning mäluhäired³². Tugevat hingelist erutust võivad soodustada lisaks kannatanu provokatsioonile toimepanija isikulised eripärad (nt kalduvus impulsiivsusele), hetkeseisund (nt väsimus, kurnatus või stress, aga samuti joobeseisund³³) ning ealised iseärasused (nt alaealisus).³⁴ Oluline on siinkohal siiski rõhutada, et tegemist on pelgalt näitlike tunnismärkidega, mis võivad tugevamalt viidata hingelise erutuse seisundi esinemisele, mitte aga vältimatult tuvastamist vajavate eeltingimustega KarS § 115 kohaldamisel.³⁵

Seejuures rõhutas kolleegium, et tuvastamiseks äkki tekkinud tugeva hingelise erutuse, peavad selle kohta olema usaldusväärsed tõenduslikud pidepunktid. Kui need puuduvad, siis ei ole vähimatki põhjust sellest kõneleda.³⁶

1.1.13. Hädakaitse (1-18-10214/92)

Otsuses nr [1-18-10214/92](#) selgitas kriminaalkolleegium hädakaitset.

KarS § 28 lg kohaselt ei ole tegu õigusvastane, kui isik tõrjub vahetut või vahetult eelseisvat õigusvastast rünnet enda või teise isiku õigushüvedele, kahjustades ründaja õigushüvesid, ületamata seejuures hädakaitse piire.

Kolleegium selgitas, et vahetuks õigusvastaseks ründeks KarS § 28 lõike 1 mõistes liigituvad ka jätkuva ründe olukorrad: rünne on vahetu seni, kuni juba alustatud ründest pole üheselt mõistetavalt lõplikult loobunud (sh olukorrad, kus rünne on arusaadavalt lõplikult ebaõnnestunud), misjärel oleks võimaliku kahju ärahoidmine hädakaitsetegevusega tõepoolest võimatu. Isiku kehalise puutumatus vastu suunatud rünnet tuleb lugeda jätkuvaks seni, kuni on tõsikindel alus karta varem juba toime pandud vägivaldlateo kohest kordumist. Jätkuva ründe olemasolu hindamisel tuleb aluseks võtta sündmuste käik tervikuna.³⁷

³⁰ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 17. Vt nt viidatud RKKKo [3-1-1-1-15](#), p 11.1 koos viitega.

³¹ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 18.

³² Vt ka RKKKo [1-19-8038/67](#), p 18.

³³ Joobe kohta vt ka RKKKo [3-1-1-10-13](#), p 10.1.

³⁴ Vt T. Bachmann. Psühholoogia. Raamat juristile. Tallinn: Juura 2015, lk 179 jj.

³⁵ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 19.

³⁶ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 23.

³⁷ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 25.

Kui kaitsjal on kaitsetegevuseks valida mitme vahendi vahel, siis peab ta valima säästvaima, st vahendi, mis ründajat kõige vähem kahjustab, kuid seda vaid juhul, kui tal on valida mitme samaväärse kaitsevahendi vahel – kaitsja ei pea võtma üle ebakindlast kaitsevahendist tulenevat riski³⁸. Sobivuse kaalumisel ei arvestata kaitstava ja rünnatava õigushüve väärtust ega nõuta nende võrdsust või kaitstava hüve ülekaalukust. Kaitsetegevuse käigus on üldjuhul lubatud kahjustada ka ründaja õigushüve, mis on suurem kaitstavast õigushüvest, ja tekitada ründajale kahju, mis on suurem rünnatavat ähvardanud kahjust.³⁹

Hädakaitse piiride ületamisest saab objektiivselt rääkida siis, kui hädakaitset on teostatud vahendiga, mis ilmselt ei vasta ründe ohtlikkusele, või kui ründajale on tekitatud ilmselgelt liigset kahju (KarS § 28 lg 2). Kaitsetegevuse ründe vastavuse või mittevastavuse tuvastamisel on kohaldatavad ex ante-hindamiskriteeriumid. See tähendab muu hulgas, et hädakaitsetegevuse mittevastavus ründe peab objektiivsele kõrvalseisjale olema ilmne juba kaitsetegevuse ajal, seda ei saa tuletada hiljem saadud teadmiste põhjal. Ka hädakaitse piiride ületamist hinnates on tarvis võtta aluseks sündmuse tervikpilt.⁴⁰

³⁸ Vt nt RKKKo [1-19-8038/67](#), p 30.

³⁹ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 27. Vt ka viidatud RKKKo [1-19-8038/67](#), p 30 ja RKKKo [3-1-1-111-04](#), p-d 14-15.

⁴⁰ RKKKo [1-18-10214/92](#), p 29. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-26-11](#), p 17, RKKKo [3-1-1-65-15](#), p 10 ja RKKKo [1-19-8038/67](#), p 32.

1.2. Menetlusõigus

1.2.1. Süüdistatava osavõtt kohtuistungist tehnilise lahenduse abil ([1-20-1578/58](#))

Kriminaalkolleegium käsitles otsuses nr [1-20-1578/58](#) koroonaviiruse pandeemia leviku tingimustes süüdistatava kohtuistungist osavõttu KrMS § 269 lg 2 p 4 mõttes tehnilise lahenduse abil.

KrMS § 269 lg 2 p 4 võimaldab kriminaalasja erandlikult arutada süüdistatava osavõttu, kui tema kohtusse toimetamine on raskendatud ja süüdistataval on võimalik kohtulikust arutamisest osa võtta tehnilise lahenduse abil, mis vastab KrMS § 69 lg 2 p-s 1 nimetatud nõuetele, ning kohus on veendunud, et süüdistatava kaitseõigus on tagatud. KrMS § 69 lg 2 p 1 järgi tähendab kaugülekuulamine ülekuulamist sellise tehnilise lahenduse abil, mille tulemusena on ülekuulatava ütlused otseülekandena vahetult näha ja kuulda ning talle saab küsimusi esitada.⁴¹

Osavõtt kohtuistungist tehnilise lahenduse abil peab olema erandlik, kuid kolleegium leidis, et kohtusse ilmumise raskendatus KrMS § 269 lg 2 p 4 ei seisne alati sellest, et süüdistatava kohtusse tulek või toimetamine on füüsiliselt takistatud. Nimelt laiendas seadusandja süüdistatava kaugosavõtu võimalust koroonaviiruse pandeemilise leviku tõttu ja seetõttu võib COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku oht teatud tingimustel olla käsitatav KrMS § 269 lg 2 p-s 4 nimetatud asjaoluna, mis raskendab süüdistatava kohtusse toimetamist, sõltudes konkreetsetest asjaoludest, mida kohus peab kaaluma. Kolleegium rõhutas, et pandeemia mõju vähenemisel väheneb ka õigustus KrMS § 269 lg 2 p 4 erandi kasutamiseks.⁴²

1.2.2. Kannatanu õigus keelduda ütluste andmisest ([1-20-1578/58](#))

Otsuses nr [1-20-1578/58](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kui kannatanu jätab täielikult vastamata menetleja mis tahes küsimustele, siis on täidetud KarS § 318 lg 1 koosseisutunnus „aluseta“. Nimelt ei luba KrMS § 71 lg 2 p 1 koostoimes KrMS § 37 lg-ga 3 kannatanul keelduda juba n-ö etteulatuvalt vastamast menetleja mis tahes küsimustele, kuulamata neid küsimusi isegi ära. Juhul, kui menetleja küsimusele on võimalik mingis osas vastata nii, et see kannatanut või tema lähedast ei süüista, peab kannatanu seda tegema. Teisisõnu ei luba KrMS § 71 lg 2 p 1 kannatanul ülekuulamisel osalemisest üldse loobuda. Kannatanu ei saa ka eeldada, et eranditult kõik menetleja võimalikud küsimused on sellised, millele vastamine eeldab kannatanu enda või tema lähedase süüstamist.⁴³

1.2.3. Vahi all pidamise tähtaeg kohtuotsuse resolutsioonis ([1-20-1578/58](#))

Otsuses nr [1-20-1578/58](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kohtuotsuse resolutsioonis tuleb vahi all pidamise tähtaeg sõnastada üheselt mõistetavalt selliselt, et tõkend ei kaota kehtivust mitte üksnes kohtuotsuse jõustudes, vaid lisaks ka juhul, kui enne seda saabub tähtaeg, mil isiku karistus saaks kantud. Selleks võib otsusesse märkida konkreetse kuupäeva, mil süüdistatav olenemata kohtuotsuse jõustumisest vahi alt vabaneb, või siis sõnastada vahistamisotsustuse näiteks nii, et süüdistatav jääb vahi alla kuni kohtuotsuse jõustumiseni, aga mitte kauemaks kui ajani, mil kohtuotsuse jõustumise korral mööduks süüdistatava vangistuse tähtaeg.⁴⁴

⁴¹ RKKKo [1-20-1578/58](#), p 18.

⁴² Samas, p-d 21-22.

⁴³ RKKKo [1-20-1578/58](#), p 25.

⁴⁴ RKKKo [1-20-1578/58](#), p 28.

1.2.4. Väärteoasja arutamise ulatus ([4-20-4837/16](#))

Otsuses nr [4-20-4837/16](#) kordas kriminaalkolleegium varasemas praktikas⁴⁵ korduvalt väljendatud seisukohta, mille kohaselt arutab maakohus VTMS § 123 lg-st 2 tulenevalt väärteoasja täies ulatuses, sõltumata esitatud kaebuse piiridest. Väärteoasja arutamine täies ulatuses tähendab muu hulgas maakohu kohustust vastata VTMS §-s 133 loetletud küsimustele ja kajastada VTMS § 110 alusel kohtuotsuse põhiosas nii tõendite analüüsi kui ka seda, millised asjaolud on loetud tõendatuks ning millele on otsuse tegemisel tuginetud. Kohtu mõttekäik peab olema otsuse lugejale jälgitav ja järeldused peavad olema seostatud tuvastatud asjaoludega. Nende nõuete järgimata jätmine on käsitatav väärteomenetlusõiguse olulise rikkumisena VTMS § 150 lg 2 tähenduses.⁴⁶

1.2.5. Juriidilise isiku esindusõigus tsiviilhagi esitamisel ([1-18-5732/226](#))

Otsuses nr [1-18-5732/226](#) selgitas kolleegium, et tsiviilhagi esitamisel kriminaalmenetluses tuleb järgida äriseadustiku (ÄS) § 168 lg 1 p-s 10 sätestatud, mille kohaselt nõukoguta osaühingu juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamise otsustamine ning selles vaidluses osaühingu esindaja määramine osanike ainupädevuses. Kui seadus piirab juhatuse liikme õigust teatud õigusvaidluste pidamisel juriidilist isikut esindada, siis kehtib selline piirang ka tsiviilhagi esitamisel kriminaalmenetluses.⁴⁷

Kolleegium leidis, et osanike otsusest, mis on tehtud ükskõik millisel seaduses sätestatud viisil, sh eraldi kirjalike tahteavaldustena, piisab selleks, et täita ÄS § 168 lg 1 p-st 10 tulenev eeldus juhatuse liikmega õigusvaidluse pidamiseks ja selles vaidluses osaühingule esindaja määramiseks.⁴⁸

ÄS § 177 lg 1 kohaselt on piiratud ka selle juhatuse liikmest osaniku hääleõigus, kelle vastu nõude esitamist juhatuse liikmena otsustatakse⁴⁹. Osaühingus, kus osanikud on samal ajal ka juhatuse liikmed ja kus tekib vajadus otsustada nõude esitamist osanikust juhatuse liikme vastu, võimaldab ÄS § 177 lg-s 1 sätestatud hääleõiguse piirang vältida olukorda, kus osanik blokeerib oma häälega nõude esitamise tema vastu⁵⁰. Seega ei ole süüdistatava kui kannatanu osaniku nõusolek tema kui kannatanu juhatuse liikme vastu nõude esitamiseks tarvilik.⁵¹

ÄS § 177 lg 1 ei piira süüdistatava hääleõigust üksnes kannatanu osanikuna. Osutatud norm välistab ka süüdistatava kui kannatanu osaniku esindaja (juhatuse liikme) osalemise kannatanu ja süüdistatava vahelise õigusvaidluse pidamise üle otsustamisel, samuti selles õigusvaidluses kannatanule esindaja määramise üle otsustamisel.⁵²

Kolleegium tõi välja, et õiguskirjanduses on leitud, et ÄS § 177 lg-s 1 ette nähtud hääleõiguse piirangu eesmärgiga kooskõlas oleval tuleb pidada selle kohaldamist kõigil juhtudel, kus hääleõiguse piirangule alluv isik teostab hääleõigust nende isikute eest, kellele endale hääleõiguse piirang ei laiene. Seega ei või isik, kellele hääleõiguse piirang laieneb, osaleda hääletamisel ei enda ega teiste liikmete nimel, seda nii tehingulise kui ka seadusjärgse esindajana (nt juhatuse liikmena). Nii näiteks ei tohi ühingu liikmeks oleva juriidilise isiku juhatuse liige teostada juriidilise isiku nimel hääleõigust juhul, kui otsustatakse ühingu poolt

⁴⁵ Vt nt RKKKo [3-1-1-30-17](#), p 7.

⁴⁶ RKKKo [4-20-4837/16](#), p 6

⁴⁷ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 58. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-43-13](#), p 33.

⁴⁸ Samas, p 60. Vt ka RKTko [3-2-1-74-15](#), p 13.

⁴⁹ RKTko [2-16-9415/41](#), p 18.

⁵⁰ RKTko [2-16-6563/81](#), p 14.

⁵¹ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 62.

⁵² Samas, p 66.

tema vastu nõude esitamist. Kui esindaja isikuga seondub hääleõiguse piirang, kohaldub see ka tema poolt edasivolitatud isikule.⁵³

1.2.6. Tsviilhagi menetlemise põhimõtted ([1-18-5732/226](#))

Kolleegium selgitas otsuses nr [1-18-5732/226](#), et KrMS § 38¹ lg 6 ja TsMS § 436 lg 7 järgi ei ole kohus seotud kannatanu poolt õigussuhtele antud õigusliku kvalifikatsiooniga, vaid kohaldab seadust ise. Kohus on seotud üksnes tsviilhagi aluseks olevate faktiliste asjaoludega. Nõude kvalifitseerimine on kohtu ülesanne, sõltumata poolte väidetest. Asja lahendamises tuleb selgeks teha, mida kannatanu täpselt soovib ja millised on mingi õigusnormi järgi nende nõuete rahuldamise eeldused. Siiski ei tohi kohtu antav õiguslik hinnang tulla pooltele üllatuslikult, st kohus peab võimaluse korral juhtima poolte tähelepanu õigussuhte võimalikule kvalifikatsioonile ja võimaldama neil avaldada selle kohta arvamust. Kui aga õigusliku kvalifikatsiooni muutmine ei mõjuta menetlusosaliste protsessuaalset positsiooni tõendamismenetluses, ei ole tegemist üllatusliku otsusega.⁵⁴

1.2.7. Konfiskeerimine ja selle asendamine ([1-18-5732/226](#))

Otsuses nr [1-18-5732/226](#) selgitas kriminaalkolleegium, et nii nagu kohus pole prokuratuuri taotlusega seotud karistust mõistes⁵⁵, pole ta seda ka konfiskeerimise või selle asendamise üle otsustades. See tähendab muu hulgas, et kohus on õigustatud – ja osal juhtudel isegi kohustatud – kohaldama konfiskeerimist või selle asendamist isegi siis, kui prokuratuur seda ei taotle, ja ulatuses, mis ületab prokuratuuri palutu. Tuvastades kriminaalasja arutades asjaolud, mis vastavad süüdistatava või kriminaalmenetluses kaasatud kolmanda isiku vara konfiskeerimise materiaalsetele eeldustele, peab kohus konfiskeerimise küsimuse lahendama *ex officio*, pidades siiski silmas KrMS § 268 lg 6 kolmandast lausest tulenevat kohustust anda pooltele enne võimalus oma seisukoha avaldamiseks. Erandiks on vaid juhtumid, mil konfiskeerimise küsimus on KrMS § 403¹ lg-s 2 nimetatud määrusega eraldatud uude toimikusse.⁵⁶

Veel selgitas kolleegium, et ehkki KarS § 83¹ lg 3 kaitseb ka kannatanu varalisi huve⁵⁷, ei ammendu normi mõte vaid sellega. Käsitleva sätte on määratud ära hoidma ka olukorda, kus süüteo saadud vara konfiskeerimine väljub oma eesmärgi – takistada rikastumist süüteo toimepanemise tulemusena – piiridest ja omandab iseseisva sanktsiooni toime⁵⁸. Juhul, kui tsviilhagi või avalik-õigusliku nõudeavalduse rahuldamise tulemusel tagastatakse kogu süüteo saadud vara kannatanule, langeb ära KarS § 83¹ eesmärgist lähtuv põhjus süüteo saadud vara konfiskeerimiseks või selle asendamiseks. Konfiskeerimise ja selle asendamise eesmärk ei ole ära hoida, et mõni süüteo toimepanija või kolmas isik rikastub teise toimepanija või kolmanda isiku arvel, kui summaarselt kuriteo tulemusel ei rikastuta.⁵⁹

1.2.8. Menetluskulude hüvitamine tsviilhagi lahendamisel ([1-18-5732/226](#))

Otsuses nr [1-18-5732/266](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kriminaalmenetluse seadustik reguleerib eraldi süüdistatava süüküsimuse ja tsviilhagi lahendamisel tekkinud menetluskulu hüvitamist. Süüküsimuse lahendamise seotud menetluskulu hüvitamisel tuleb juhinduda eeskätt KrMS § 180 lg 1 esimesest lausest ja §-st 181, tsviilhagiga seotud menetluskulu

⁵³ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 66. K. Saare. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. - Juridica 2016, nr 9, lk 630.

⁵⁴ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 72. Vt lähemalt ka viidatud RKEKo [3-1-1-106-12](#), p 31 ja RKKKo [3-1-1-3-10](#), p 20.

⁵⁵ Vt lähemalt RKKKo [3-1-1-91-07](#), p 6 jj.

⁵⁶ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 85.

⁵⁷ Vt lähemalt viidatud RKKKm [3-1-1-97-10](#), p 35.

⁵⁸ Vt ka viidatud RKKKm [1-20-3925/21](#), p 33.

⁵⁹ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 92.

hüvitamisel aga KrMS §-st 182.⁶⁰ Märgitu tähendab muu hulgas, et see osa süüdistatava valitud kaitsja tasust, mis on seotud tsiviilhagi lahendamise, tuleb hüvitada või hüvitamata jätta KrMS § 182, mitte § 180 lg 1 alusel. Niisamuti tuleb see osa kannatanu menetluskulust, mis tekkis seoses süüdistatava süüküsimuse lahendamise, hüvitada või hüvitamata jätta KrMS § 180 lg 1, mitte KrMS § 182 alusel.⁶¹

1.2.9. Tõendamiskoormis ([1-19-7945/137](#))

Kriminaalkolleegium selgitas otsuses [1-19-7945/137](#) menetlusosaliste tõendamiskoormise jaotumist.

Esmalt selgitas kolleegium, et nn negatiivse asjaolu tõendamist üldjuhul kohtumenetluse poolelt selle ebaproportsionaalsuse või võimatuse tõttu nõuda ei saa⁶². Näiteks väljapressimise tõendamisel ei pea prokuratuur suutma alati tõendada, et iga toimepanija teadmiste kohaselt väljapressimist toime pannes (st nt ähvardades või vägivald kasutamisel) ei olnud esitatud nõudel õiguslikku alust.⁶³

Täiendavalt selgitas kolleegium, et väljapressimise toimepanija teadmist nõude seadusliku aluse olemasolust või puudumisest tuleb hinnata lähtuvalt terviklikust tõendikogumist, samuti arvestades, milline on tuvastatud asjaolude põhjal väljajoonistuv objektiivne teopilt. Kolleegium leidis, et seejuures on asjakohane võtta arvesse sedagi, kas väidetava võlausaldaja ja võlgniku tausta ning nende teadaolevat elustandardit silmas pidades oli teo toimepanijal, kes neid asjaolusid teadis, alust uskuda tuhandettesse eurodesse ulatava võla olemasolu. Kui väljapressimises süüdistatav väidab, et ta ei olnud nõude seadusliku aluse puudumisest teadlik, on tegemist aktiivse kaitseväitega, mida peab isik üldjuhul ka ise tõendama või vähemasti looma menetlejale reaalse võimaluse oma väidete kontrollimiseks⁶⁴. Isik peab suutma usutavalt selgitada, miks oli tema arvates tegemist õiguslikul alusel nõudega, mis otsustati panna maksma ebaseaduslikul viisil. Kui kaitseväidet mõistlikus ulatuses ei tõendata ega sellist kaitsevaidet ei esitata, ei ole tegemist kõrvaldamata kahtlusega, mis tuleks tõlgendada süüdistatava kasuks.⁶⁵

Kokkuvõttes leidis kolleegium, et kui isiku süüküsimuse lahendamisel esitatakse tõendatusele ülemäära rangeid nõudeid on tegemist kriminaalmenetlusõiguse rikkumisega.⁶⁶

1.2.10. Kannatanuks lugemine ja kannatanu üldõigusjärglus ([1-21-1591/11](#))

Määruses nr [1-21-1591/11](#) kordas kriminaalkolleegium esmalt varasemat praktikat kannatanuks lugemise kohta.

Kolleegium selgitas, et KrMS § 37 lg 1 esimese lause kohaselt on kannatanu füüsiline või juriidiline isik, kelle õigushüve on tema vastu suunatud kuriteoga või süüvõimetu isiku õigusvastase teoga vahetult kahjustatud. Seejuures peab õigushüve kahjustamine olema kriminaalmenetluse esemeks oleva kuriteo või õigusvastase teoga nii faktiliselt kui ka õiguslikult seotud. Menetletava kuriteo ja kannatanu kahju faktiline seos tähendab seda, et kannatanu õigushüve peab olema kahjustatud sellistel asjaoludel, mis olulises osas kattuvad menetletava kuriteo koosseisulistele tunnustele vastavate faktiliste asjaoludega. Õiguslik seos eeldab aga, et kuriteokoosseis, mille järgi kriminaalmenetlus toimub, peab olema määratud

⁶⁰ Vt ka viidatud RKKKo [1-19-4422/107](#), p 27.

⁶¹ RKKKo [1-18-5732/226](#), p 105.

⁶² Vt nt RKKKo [3-1-1-58-16](#), p 43 ja RKKKo [3-1-1-46-10](#), p 8.4 koos edasiste viidetega.

⁶³ RKKKo [1-19-7945/137](#), p 24.

⁶⁴ Vrd nt RKKKo [3-1-1-10-16](#), p 37 koos edasiste viidetega.

⁶⁵ RKKKo [1-19-7945/137](#), p 25. Vrd ka nt RKKKo [3-1-1-47-07](#), p 22.

⁶⁶ RKKKo [1-19-7945/137](#), p 26. Vt ka RKKKo [3-1-1-64-16](#), p 9 ja RKKKo [1-20-1301/35](#), p 12.

kaitsma vähemalt muu hulgas kannatanu individuaalõigushüve, mida kriminaalmenetluse esemeks oleva teoga kahjustati. Juhul, kui kuriteokoosseisu eesmärk ei hõlma kannatanu kahjustatud individuaalõigushüve kaitset, puudub ka alus isikut kriminaalmenetluses kannatanuks lugeda.⁶⁷ Nii ei saa kannatanuks lugeda näiteks kannatanu lähedasi, kui kannatanu asetatakse ohtu KarS §123 mõttes, kuivõrd KarS § 123 kui ohudelikti sekundaarne eesmärk ei ole ära hoida kannatanu lähedaste hingelisi üleelamisi.⁶⁸

Täiendavalt selgitas kolleegium, et kolmandal isikul on võimalik kannatanu üldõigusjärglasena menetlusse astuda üksnes juhul, kui kannatanu on esitanud kriminaalmenetluses tsiviilhagi (KrMS § 37¹ lg-d 1, 2 ja 4). Kannatanu üldõigusjärglasel ei ole KrMS §-dest 207 ja 208 tulenevat õigust esitada süüdistuskohustuskaebus. Kannatanu üldõigusjärglasel on üksnes tsiviilhagi menetlemisega seotud kannatanu õigused (KrMS § 37¹ lg 2).⁶⁹

1.2.11. Kriminaalmenetluse kohustuslikkuse ehk legaliteedi põhimõte (1-21-1591/11)

Määruses nr [1-21-1591/11](#) kordas kriminaalkolleegium määruses nr [1-20-79/9](#) väljendatud seisukohti KrMS §-s 6 sätestatud kriminaalmenetluse kohustuslikkuse põhimõtte ehk legaliteedipõhimõtte kohta.

Kolleegium selgitas, et kõnealune põhimõte nõuab riigilt materiaalse karistusõiguse kohaldamist kõigil neil juhtudel, mil ei ole tegemist mõne KrMS §-s 6 nimetatud erandiga. See on protsessuaalne vahend, kindlustamaks seadusandja poolt imperatiivsetena kehtestatud karistusõiguse normide elluviimine ja tagamaks, et täitevvõim ei toimiks selleks vajalike sammude astumisel enda suvast lähtuvalt valikuliselt. Eelmärgitu tähendab muu hulgas seda, et legaliteedipõhimõtte järgimiseks ei ole piisav kriminaalmenetluse toimetamise fakt iseenesest. Menetlus peab hõlmama väidetava kuriteo võimaliku toimepanija kõiki käitumisakte, millel on kriminaalmenetluse toimetamiseks piisava tõenäosusega kuriteo tunnused, ja kõiki isikuid, kelle puhul saab rääkida kriminaalmenetluse alustamiseks või jätkamiseks piisavast kahtlusest, et ta on käitunud mõnes kuriteokoosseisus kirjeldatud viisil. Legaliteedipõhimõtte kaotaks suuresti oma tähenduse, kui selle järgimiseks piisaks kriminaalmenetluse toimetamisest ka olukorras, kus osa fakte, mis kätkevad endas kuriteo tunnuseid, jäetakse põhjendamatult kontrollimata ja neile karistusõiguslik hinnang andmata.⁷⁰

Täiendavalt selgitas kriminaalkolleegium, et legaliteedipõhimõtte järgimise kontrolli mehhanismiks on eelkõige mõeldud KrMS §-des 207-208 sätestatud kannatanu õigus vaidlustada kriminaalmenetluse alustamata jätmist või lõpetamist. Samas annab KrMS § 213 lg 6 kõrgemalseisvale prokurörile õiguse hinnata kriminaalmenetlust lõpetava määruse seaduslikkust ka siis, kui kaebajal ei ole KrMS §-st 207 tulenevat kaebeõigust. Legaliteedipõhimõttest tulenevalt on prokurör lausa kohustatud vaatama sisuliselt läbi asjakohased etteheited, mille kohaselt puudus alus kriminaalmenetluse alustamata jätmiseks või selle lõpetamiseks. Teisisõnu peab kõrgemalseisev prokurör ka omal algatusel (*ex officio*) hindama kriminaalmenetluse lõpetamise või alustamata jätmise seaduslikkust, kui talle saab mis tahes allikast teatavaks tõsiseltvõetav kahtlus, et kõnesolev menetlusotsustus ei pruugi olla seaduslik ja põhjendatud. Seda ka juhul, kui asjakohane teave pärineb isikult, kes ei saa kasutada KrMS §-des 207-208 sätestatud kaebeteed.⁷¹

⁶⁷ RKKKm [1-21-1591/11](#), p 11. Vt ka viidatud RKKKm [1-19-9575/46](#), p 31.

⁶⁸ RKKKm [1-21-1591/11](#), p 12.

⁶⁹ RKKKm [1-21-1591/11](#), p 14.

⁷⁰ RKKKm [1-21-1591/11](#), p 17. Vt ka viidatud RKKKm [1-21-1591/11](#), p-d 25-32.

⁷¹ RKKKm [1-21-1591/11](#), p 19.

1.2.12. ESS § 111¹ lg 2 alusel mh süüteo menetluse eesmärkidel säilitatud ja KrMS § 90¹ lg 2 alusel prokuratuuri loal sideettevõtjalt saadud liiklus- ja asukohaandmete tõendina lubatavus ([1-16-6179/111](#) ja [1-19-9745/69](#))

Määrusega nr [1-16-6179/85](#) taotles Riigikohus Euroopa Kohtult (EK) eelotsust sideettevõtjalt saadud andmete alusel saadud tõendite lubatavuse kohta, kuna kriminaalkolleegiumil tekkis kahtlus, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuli 2002. a direktiivi (direktiiv) 2002/58/EÜ artikli 15 lõiget 1 koostoimes Euroopa Liidu (EL) põhiõiguste harta artiklitega 7, 8, 11 ja artikli 52 lõikega ning kas ESS § 111¹ lg 2 ja KrMS § 90¹ on eeltoodud EL õigusega kooskõlas. EK suurkoda tegi asjas 2. märtsil 2021 otsuse (EK otsus) (asi nr [C-746/18](#)).

Kriminaalkolleegiumi kogu koosseis võttis otsuses asjas nr [1-16-6179/111](#) kokku EK otsuse seisukohad, selgitades, et direktiiviga on vastuolus liikmesriigis kehtestatud seadusandlikud meetmed, millega pannakse elektroonilise side teenuse osutajatele ennetavalt kohustus säilitada liiklus- ja asukohaandmeid üldiselt ning vahet tegemata. Lisaks peab riigi pädevate asutuste juurdepääs säilitatud andmetele olema allutatud kohtu või sõltumatu haldusasutuse tehtavale eelkontrollile ning viimane peab tegema otsuse juurdepääsu taotleva asutuse põhjendatud taotluse alusel. Kriminaalõiguses eeldab sõltumatuse nõue, et eelkontrolli eest vastutav asutus pole seotud kuriteo uurimisega ning tal peab olema kriminaalmenetluse poolte suhtes neutraalne positsioon. See ei ole nii prokuratuuri puhul, sest viimane juhib kohtueelset menetlust ja esindab vajadusel riiklikku süüdistust. Sõltumatu kontroll peab toimuma enne mis tahes juurdepääsu andmist, välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud kiireloomulistel juhtudel.⁷²

Kolleegium leidis, et ESS § 111¹ lg 2 on vastuolus EL-i õigusega. Vastuolu ei puuduta andmete säilitamist KrMS § 90¹ lg-s 1 sätestatud nn kasutaja identiteedi päringu tarbeks.⁷³ Veel leidis kolleegium, et KrMS § 90¹ lg 2 on EL-i õigusega vastuolus osas, milles see säte näeb ette sideandmete kohta päringu tegemise prokuratuuri loal.⁷⁴

Eeltoodu alusel leidis kriminaalkolleegiumi, et kuna ESS § 111¹ lg 2 ja KrMS § 90¹ lg 2 on vastuolus EL-i õigusega, siis on kehtiva seaduse kohaselt välistatud kriminaalmenetluse eesmärkidel sideandmete säilitamine ja kasutamine, kuni eelkõige direktiivi 2002/58/EÜ artikkel 15 Eesti õigusesse nõuetekohaselt üle võetakse. ESS § 111¹ lg-s 2 sisalduv säilitamiskohustus ja KrMS § 90¹ lg 2 osas, mis see näeb ette sideandmete kohta päringu tegemise prokuratuuri loal, tuleb lugeda Eesti õiguskorrast väljaarvatuks alates selle sätte vastuvõtmisest.⁷⁵

Samas leidis kolleegium, et EL õigusega vastuolu ei too veel iseenesest kaasa sideettevõtjalt saadud andmete protokollide tõendina lubamatuks tunnistamist ning tõendikogumist väljajätmist. Nende tõendite lubatavuse hindamisel tuleb lähtuda Eesti õigusest, sh tõendi lubatavust käsitlevast väljakujunenud kohtupraktikast.

Samas selgitas kolleegium, et tõendi lubatavust saab hinnata üksnes kriminaalasjades, mille puhul on prokuratuur KrMS § 90¹ lg 2 alusel loa andmise otsustanud enne EK otsust asjas *La Quadrature du Net*. Õigusvastaselt säilitatud andmete kasutamiseks lubade andmine ja andmete kasutamine on välistatud pärast *La Quadrature du Net*'i otsust. Kõnesoleva ajani säilitatud

⁷² RKKKm [1-16-6179/111](#), p-d 24 ja 26.

⁷³ RKKKo [1-16-6179/111](#), p 45. Vt ka EK otsuse p-d 28-30 ja EK otsuse p 34 ning EK 6. oktoobri 2020. a otsuse liidetud asjades nr C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 (edaspidi *La Quadrature du Net*'i otsus) p-d 157, 158, 168.

⁷⁴ Vt lähemalt RKKKo [1-16-6179/111](#), p 46.

⁷⁵ Vt lähemalt RKKKo [1-16-6179/111](#), p-d 49 ja 105.

andmete ja lubade puhul pole mh prokuratuuri pädevuse puudumisest tingitud menetlusviga käsitatav sellise olulise menetlusõiguse rikkumisena, mis tooks igal juhul kaasa sideandmete tõendina kasutamise lubamatuse. Selliste lubade alusel saadud tõendite puhul tuleb kontrollida tõendite kogumisega kaasnenud õigusnormide rikkumise laadi ja ulatust, võttes arvesse ka kuriteo raskust, kannatanute või avalikkuse huvi ning seda, kas sama sisuga tõendi võinuks koguda muul viisil, kui rikkumist poleks toimunud. Arvestama peab ka tõendusteabe tähtsust arutatavas asjas. Vajadusel tuleb hinnata, kas tõendi saamiseks antud loas on nõuetele vastavalt põhistanud sideandmete päringuga eraellu sekkumise vältimatut vajalikkust ja mil määral riivaks tõendi kasutamine kohtumenetluse võistlevuse põhimõtet ning süüdistatava kaitseõigust. Ühtlasi tuleb analüüsida, kas õigusvastase eraellu sekkumisega tekitatud kahju peab mingil viisil heastama.⁷⁶

Lisaks leidis kriminaalkolleegium, et ESS § 111¹ lg 2 ja KrMS § 90¹ lg 2 vastuolu tuvastamine EL-i õigusega ei anna alust selliste kohtuotsuste teistmiseks, milles on mh tuginetud nende sätete alusel saadud tõenditele.⁷⁷

Määruses nr [1-19-9745/69](#) selgitas kriminaalkolleegium, et sideettevõtjalt saadud andmete vaatlusprotokollidele tuginemise lubatavuse kohta kaitsja esitatud väidete tähelepanuta jätmine, eriti kui nende tõendite lubatavusest võib sõltuda isiku süüditunnistamine apellatsioonivaidlustatud tegude toimepanemises, on vaadeldav kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 2 tähenduses.⁷⁸

1.2.13. Asitõendi ja konfiskeeritava vara suhtes võetavad meetmed ([1-19-6307/59](#))

Otsuses nr [1-19-6307/59](#) selgitas kriminaalkolleegium KrMS § 126 lg 3 p 6 alusel konfiskeerimise tagamiseks arestitud vara riigi omandamisse andmist.

Kolleegium selgitas, et KrMS § 126 lg 3 p-s 6 peetakse silmas sellist vara (eeskätt vallasasja), mis on kuriteo tulemusel jõudnud toimepanija või kolmanda isiku valdusse, kuid mille omand pole erinevalt KarS § 83¹ nimetatud varast tsiviilõiguse järgi toimepanijale ega kolmandale isikule üle läinud.⁷⁹ KrMS § 126 lg-st 3 ei tulene iseseisvat materiaalõiguslikku alust võtta omand sundkorras riigile nagu konfiskeerimise puhul. KrMS § 126 lg 3 reguleerib pelgalt vara tagastamist omanikule; riigi poolt kriminaalmenetluses omandatud (nt konfiskeeritud või menetlustoimingute käigus loodud) varaga edasise toimimise viisi, samuti sellise vara omandamist, millest senine omanik on vabatahtlikult (riigi kasuks) loobunud või mille omanik või seaduslik valdaja pole teada. Niisiis ei saa menetleja KrMS § 126 lg 3 p 6 alusel muuta vara kuuluvust (omandiõigust) senise omaniku sellekohase tahteavalduseta.⁸⁰

Olukorras, kus kuriteo tõttu toimepanija või kolmanda isiku valdusse läinud asja omanik ei soovi seda tagasi, kuid nõuab toimepanijalt asja eest rahalist hüvitist, langeb aga ära rikastumine kuriteo toimepanemise tõttu. Siis tuleb kohtul vara KrMS § 126 lg 3 p 6 alusel riigile andmise üle otsustades juhinduda analoogia korras põhimõtetest, mis on kirjas KarS § 83¹ lg-s 3.⁸¹

⁷⁶ Vt lähemalt RKKKo [1-16-6179/111](#), p-d 57, 59 ja 88-90. RKKKo [1-16-6179/111](#), p-d 106 ja 107.

⁷⁷ Vt lähemalt RKKKo [1-16-6179/111](#), p 108.

⁷⁸ RKKKm [1-19-9745/69](#), p 9. Vt ka viidatud RKKKo [1-16-6179/111](#).

⁷⁹ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 44. Vrd viidatud RKÜKm [3-1-2-3-12](#), p 59. Näiteks võib tegemist olla varastatud vallasasjaga, mis on toimepanijalt või kolmandalt isikult kriminaalmenetluses ära võetud. Senises praktikas on Riigikohus KrMS § 126 lg 3 kohaldamise kontekstis selgitanud, et kohus saab selle sätte alusel otsustada vara üle, mis kuulub (hiljemalt otsuse täitmise ajaks) riigile või kui tegemist on peremehe asjaga, millest senine omanik on loobunud (vt lähemalt RKKKm [3-1-1-51-13](#), p-d 9-10 ja RKKKm [3-1-1-87-13](#), p 10).

⁸⁰ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 45.

⁸¹ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 55.

Kolleegium leidis eeltoodu alusel, et kui süüdistatav hüvitab kannatanu soovil viimasele kaotsiläinud asja väärtuse ehk n-õ maksab asja kinni, pole selle asja andmine riigi omandisse üldjuhul enam kooskõlas KrMS § 126 lg 3 p 6 eesmärgiga. Olukorras, kus kannatanu nõuab talle kuuluva asja tagastamise asemel süüdistatavalt selle väärtuse hüvitamist, peaks ta üldjuhul loovutama asja omandi hüvitistõude täitmise tingimusel süüdistatavale või isikule, kellele süüdistatav on asja üle andnud.⁸²

1.2.14. Omandiõiguse rikkumisest tulenevad nõuded (1-19-6307/59)

Otsuses nr [1-19-6307/59](#) selgitas kriminaalkolleegium, milliseid nõudeid saab esitada isik, kelle omandiõigust on rikutud.⁸³

Esiteks selgitas kriminaalkolleegium, tuginedes tsiviilkolleegiumi praktikale, et olukorras, kus asja väärtuse kompenseerimisele suunatud kahju hüvitamise nõude adressaat pole asja valdaja, ei too kahju hüvitamise nõude esitamine ega rahuldamine kaasa hageja omandiõiguse ega asja tegeliku valdaja vastu suunatud vindikatsiooninõude lõppemist⁸⁴. Seega ei võta ühelt isikult kaotsiläinud asja väärtuse hüvitamise nõudmine omanikult iseenesest õigust nõuda hiljem teiselt isikult asja tagastamist, ehkki selle tulemuseks võib olla alusetust rikastumisest tulenev kohustus kahjuhüvitis tagastada⁸⁵ või kahjuhüvitisnõude rahuldanud kohtuotsuse teistmine^{86 87}.

Olukorras, kus tsiviilhagis kirjeldatud asjaoludel võib kõne alla tulla nii kahju hüvitamise nõue kui ka alusetust rikastumisest tulenev nõue, lasub kohtul üldjuhul KrMS § 38¹ lg-st 6, TsMS §-st 351 ja § 392 lg-st 1 tulenev kohustus selgitada, kas kannatanu tahab tugineda nendele asjaoludele, millega saab põhjendada kahjuhüvitisnõuet, või tugineb kannatanu alusetust rikastumisest tuleneva nõude eeldustele. Kohus peab kannatanule muu hulgas selgitama, mis asjaolud on üht või teist liiki nõude rahuldamise seisukohalt tähtsad. Sõltuvalt sellest, mis asjaoludele hageja tugineb, peab kohus süüdistatavale (või tsiviilkostjale) selgitama, mis asjaolusid on viimasel võimalik tõendada vastutusest vabanemiseks. Juhul kui maakohus on kvalifitseerimis- ja selgituskohustust rikkunud, võib ringkonnakohus võimaluse korral selle rikkumise kõrvaldada (TsMS § 656 lg 2 ls 2), andes pooltele vajadusel võimaluse esitada apellatsioonimenetluses haginõude kohta ka uusi tõendeid.⁸⁸

1.2.15. Ringkonnakohtust kriminaalasja uueks arutamiseks saatmine (1-20-3083/62)

Määruses nr [1-10-3083/62](#) selgitas kriminaalkolleegium, millistel juhtudel saab ringkonnakohus saata kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks.

Kolleegium selgitas, et olukorras, kus pole tegemist mõne KrMS § 339 lg 1 p-des 1-11 nimetatud menetlusõiguse rikkumisega, saab ringkonnakohus saata kriminaalasja KrMS § 341 lg 3 ja § 339 lg 2 või lg 1 p 12 kohaselt esimese astme kohtule uueks arutamiseks vaid siis, kui ühtaegu on täidetud kõik kolm alljärgnevat tingimust: 1) maakohus on rikkunud kriminaalmenetlusõigust; 2) selle rikkumisega kaasneb või võib kaasneda maakohtu otsuse

⁸² RKKKo [1-19-6307/59](#), p 56.

⁸³ Otsuses käsitles kolleegium ka asja ebaseaduslikust valdusest väljanõudmise ja kahju hüvitise nõuet. Vt lähemalt RKKKo [1-19-6307/59](#), p-d 61 jj.

⁸⁴ RKTko [2-16-14924/58](#), p 14.1.

⁸⁵ Samas, p 14.2.

⁸⁶ RKKKm [1-20-1975/28](#), p 43.

⁸⁷ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 53.

⁸⁸ RKKKo [1-19-6307/59](#), p 66. Vt ka viidatud RKTko [3-2-1-46-09](#), p 12 ja RKKKm [1-20-1975/28](#), p 35 ning RKTko [3-2-1-145-16](#), p 12.

ebaseaduslikkus või põhjendamatus või ausa ja õiglase kohtumenetluse põhimõtte eiramine kohtulikult arutamisel; 3) rikkumist ei ole võimalik kõrvaldada apellatsioonimenetluses.⁸⁹

Nii näiteks olukorras, kus maakohus jätab ebaseaduslikult välja selgitamata kannatanu kohtuistungile ilmumata jätmise põhjuse, kuid rahuldab kannatanu tsiviilhagi täies ulatuses ja teeb kohtuotsuse kannatanule kättesaadavaks, ent kannatanu ei apelleri otsustust, saab ringkonnakohus lugeda kannatanu maakohtusse kutsumata jätmise kriminaalmenetlusõiguse oluliseks rikkumiseks eeskätt juhul, kui ta näitab ära, et mõni maakohtu otsustustest tuleb osaliselt või täielikult tühistada just sellise puuduse tõttu, mida kannatanu kohalolu võinuks aidata ära hoida. Kannatanu osavõtt kriminaalasja arutamisest ei ole erinevalt prokuröri, kaitsja ja enamasti ka süüdistatava osavõtust alati kohustuslik ega takista kõigil juhtudel kohtulikku arutamist. Öeldu kehtib nii üld- kui ka lühimenetluses.⁹⁰

Lisaks märkis kolleegium, et KrMS § 341 lg-t 3 kohaldades peab lähtuma sellest, et kui ei ole ülekaalukaid põhjuseid, mis eeldaksid kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks saatmist, tuleb ringkonnakohtul kriminaalasi ise ära lahendada.⁹¹ Seejuures võib kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks saatmise vastu rääkida ka asjaolu, et süüdistatav on vahi all.⁹²

Kokkuvõttes leidis kriminaalkolleegium, et tühistades ebaõigetel kaalutlustel maakohtu otsuse ja saates kriminaalasja maakohtule uueks arutamiseks, rikub ringkonnakohus KrMS § 339 lg 2 mõttes oluliselt kriminaalmenetlusõigust.⁹³

⁸⁹ RKKKm [1-20-3082/62](#), p 8

⁹⁰ Samas, p-d 11-12 ja 14.

⁹¹ Samas, p 15.

⁹² Samas, p 17.

⁹³ Samas, p 7. Vt ka viidatud

LISA 1

Nr	Kuupäev	Asja nr	Asja sisu Riigikohtus
1	21.05.2021	1-20-1578/58	Süüdistatava osavõtt kohtulikust arutamisest ja kannatanu poolt kohustuste täitmisest keeldumine
2	28.05.2021	1-19-5367/144	Toimingupiirangu rikkumise ulatus
3	01.06.2021	4-20-4837/16	Kohtuotsuse põhistamise kohustus
4	11.06.2021	1-20-5333/33	Liitkaristuse mõistmine
5	11.06.2021	1-18-5732/226	Omastamine ja süüteoga saadud vara konfiskeerimine
6	14.06.2021	1-19-7945/137	Väljapressimine ja selle subjektiivne külg
7	15.06.2021	1-20-3067/33	Sõiduki süstemaatiline juhtimine juhtimisõigusega isiku poolt
8	18.06.2021	1-21-1591/11	Kannatanu menetlusõigusjärglus ja legaliteedi põhimõte
9	18.06.2021	1-19-9745/69	Kohtuotsuse põhistamise kohustus
10	18.06.2021	1-16-6179/111	Tõendite kogumine ja lubatavus (sideandmete säilitamine ja kasutamine)
11	21.06.2021	1-20-1108/94	Narkootilise aine liik karistuse mõistmisel
12	22.06.2021	1-19-6307/59	Kohtuotsuse tegemisel lahendatavad küsimused (kuriteoga saadud vara tagastamine)
13	01.07.2021	1-20-3082/62	Ringkonnakohtust kriminaalasja uueks arutamiseks saatmine
14	01.07.2021	1-18-10214/92	Hädakaitsetegevus